

Giorgio Bassani

**AZ
ARANYKERETES
SZEMÜVEG**

EURÓPA
KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 2018

Tulajdonképpen beérte, legalábbis látszólag, a semmivel. Nem kívánt többet, mint hogy a jó tűz mellett csöndben melegedő öregember arckifejezésével ott ülhessen harmadosztályú fülkénkben.

Bolognában például, mihelyt kimentünk az állomásépületből, taxiba ült és elhajtattott. Az után az egy-két kezdeti eset után, amikor velünk tartott az egyetemig, sohase fordult elő, hogy ott láttuk volna a közelünkben, s azon kellett volna gondolkodnunk, hogyan szabaduljunk meg tőle. Nagyon jól ismerte, hiszen mi említettük neki, az olcsó vendéglőket, ahol egy óra tájban megtalálhatott volna bennünket: az Észak Csillagát a Maggiore úton, a Giginót a Két torony alatt, vagy a Gyöngytyúkot a San Vitalén. De nem jött el egyikbe sem. Egy délután, amikor bementünk az egyik Zamboni úti ven-

déglőbe kuglizni, láttuk, hogy ott ül egy félreeső asztal mellett, előtte kávé, pohár víz, és elmerül az újságolvasásban. Biztosan rögtön észrevett bennünket. De úgy tett, mintha nem vett volna észre; sőt néhány perc múlva magához intette a pincért, fizetett és kisompolygott.

Tehát nem volt se tolakodó, se unalmas.

S lassanként mégis, bár nagydarab ember léteére annyira összekuporodott a fülke fapadján, hogy nyolcadrésznél is kisebb helyet foglalt el, lassanként akaratlanul, szinte valamennyien tiszteletlenül kezdtünk viselkedni vele.

Az igazat megvallva, megint ő követte el a hibát; amikor egyik reggel a vonat megállt San Pietro in Casalénál, hirtelen le akart szállni, hogy megvegye szokott szendvicseinket és kekszünket az állomás presszójában. – Rajtam a sor – jelentette ki, és nem lehetett visszatartani.

Szóval a vonatból láttuk, hogy félszegen áthalad a síneken. Fogadni mertünk volna, hogy elfelejtette, hány szendvicset és hány csomag kekszet kell vásárolnia. S valóban, pontosan ez történt: mint részeg regruták hajoltunk ki az ablakon, s messziről tiszte-

letlenül ordítózva és vihogva a legellentmondóbb megbízásokat adtuk neki, ő pedig, ahogy a percek múltak, egyre jobban összezavarodott és egyre gondterheltebb lett, kis híján lemaradt a vonatról.

Aztán hadd említsem meg Delilierst, aki sohase szólt a doktorhoz, de valahányszor alkalma nyílt rá, félreérthetetlen célzásokkal, durva, kétértelmű megjegyzésekkel sértegette. Sőt maga Nino Bottecchiaris is, akinek Fadigati gyerekkorában kivette a manduláját – közülünk egyedül ő tegezte –, ridegen kezdett bánni vele. No és a gégész? Fura és kínos látványt nyújtott: minél tapintatlanabban kezelte Nino és Deliliers, ő annál nagyobb erőfeszítéssel igyekezett a rokonszenvüket megnyerni, de hiába. Igazán bármit megtett volna a két fiú egyetlen jó szaváért, egyetlen helyeslő tekintetért, egyetlen kedves mosolyáért.

Ninóval – csoportunk egyhangú véleménye szerint ő volt a legokosabb köztünk, az előző évben részt vett a velencei kulturális és művészeti vetélkedőn (a fasizmus elméletében a negyedik, a filmkritika kategóriában az abszolút második helyet szerezte meg) – Fadigati igyekezett olyan vitákat kezde-

ményezni, amelyek lehetőséget adtak barátunknak a brillírozásra: szóba hozta a mozit, sőt a politikát, habár, mint többször hangoztatta, az utóbbihoz nemigen értett.

De nem volt szerencséje. Mindig elhibázta a dolgot.

Ha filmekről kezdett beszélni (ehhez értett: éveken át többek között a moziban töltötte minden estéjét!), Nino rögtön hisztérikusan kiabálni kezdett vele, mintha nem ismerné el, hogy Fadigatinak joga van moziról beszélni, s mintha a doktornak az a kijelentése, hogy Ridolini régi filmvígjátékai „bámulatosak” (Nino maga több alkalommal „alpműveknek” nevezte őket), elegendő volna hozzá, hogy barátunk hirtelen gyökeresen megváltoztassa „álláspontját”.

A gégész, miután kudarcot vallott, megpróbálkozott a politikával. Akkor már tudhattuk, hogy a spanyol polgárháború Franco és a fasizmus győzelmével végződik. Egyik reggel Fadigati, miután átfutotta a *Corriere della Sera* első oldalát, nyilvánvalóan biztosra vette, hogy nem mond semmi olyat, amiben akár Nino, akár bármelyikünk kivetnivalót találna, sőt minden kétséget kizáróan meg volt győződve róla,

hogy valamennyien osztjuk a véleményét, hiszen ez akkoriban egyáltalán nem volt különös, kijelentette: „legionáriusaink” közeli diadala igazán szép dolog. De lám, hirtelen, váratlanul elszabadult a pokol. Nino, mintha áramütés érte volna, úgy fölemelte a hangját, hogy Bianca egyszer csak helyesnek vélte kezével befogni a fiú száját: szóval Nino ordítózni kezdett, hogy „talán inkább” szerencsétlenség, „talán inkább a vég kezdete”, és a doktor szégyellje magát, hogy meglett ember létére ilyen „felelőtlen”.

– Elnézést, kedves fiam... tudod... ha megengeded... – mondogatta Fadigati, és arca a halotténál is sápadtabbra vált. Megrémítette a dühöngő vihar, nem értette a dolgot. Végignézett a társaságon, mint-ha magyarázatot kérne. De mi is túlságosan fel voltunk háborodva ahhoz, hogy törődjünk vele, kiváltképp én, akit a Gentile elveit valló Nino, az erkölcsi állam heves támogatója egy évvel azelőtt szokásos vitáink során egyszer azzal vádolt, hogy át vagyok itatva „crocei szkepticizmussal”... Hogy aztán a doktor kerek szemében valóban rémület tükröződött-e, vagy épp ellenkezőleg: valami kegyetlen elégedettség, valami megmagyarázhatatlan, gyere-

kes, vak öröm villogott a tekintetében a szemüveg mögött, ki tudja.

Egy alkalommal sportról beszélgettünk.

Ha a kultúra terén Nino Bottecchiarit tartottuk sztárnak, a sportban vitathatatlanul Deliliers vitte el a pálmát. Csak anyai részről volt ferrarai (úgy rémlik, Imperiában vagy Ventimigliában született, apja tizennyolcban az egyik rohamcsapat élén a Grappán esett el); Deliliers is, akárcsak Vittorio Molon, csupán a középiskola felső osztályait, vagyis a négy reál-gimnáziumot végezte Ferrarában. De ez a négy év mindenesetre több mint elegendő volt ahhoz, hogy Eraldóból, aki harmincötben megnyerte a tartományi középsúlyú junior bokszbajnokságot, s ezenkívül nagyon szép, száznyolcvan centiméter magas, görög szoborhoz hasonló arcú és testű fiú volt, igazi helyi kiskirály váljék. Még nem töltötte be huszadik évét, amikor már három vagy négy nevezetes hódítást tulajdonítottak neki. Egy osztálytársnője ugyanabban az évben, amikor Deliliers megnyerte az emiliai bajnokságot, a szóbeszéd szerint szerelmi öngyilkosságot követett el miatta. A fiú egyik napról a másikra még csak rá se nézett, erre szegény lány

kiszaladt a Póhoz, és beleölté magát. Az biztos, hogy a diákok Eraldo Delilierst nemcsak szerették, hanem egyenest bálványozták. Szolidan öltözködött, édesanyja fáradhatatlanul kefélté, tisztította, vasalta ruháit. Az ember igazi privilégiumnak tekintette, ha vásárnap délelőtt a Borsa kávéháznál mellette támaszkodhatott a csarnok valamelyik oszlopának, és úgy nézhetné az arra járó nők lábát.

Szóval egy alkalommal, május vége felé Deliliersszel sportról beszélgettünk a vonaton. Az atlétikával kezdtük, s eljutottunk a bokszhoz. Deliliers soha senkivel sem volt túlságosan bizalmas, aznap azonban meglehetősen nyíltan beszélt magáról. Elmondta, hogy nincs kedve tanulni, hogy az „élethez” sok pénzre van szüksége, s ezért, ha sikerülne neki az a bizonyos „fogás”, amit már kigondolt, teljesen a „délceg viaskodásnak” szentelné magát.

– Mint profi? – merészelt megkérdezni Fadigati.

Deliliers úgy nézett rá, mintha svábbogár volna.

– Természetesen – felelte. – A doktor úr attól fél, hogy szétverik az arcomat?

– Az arca nem nagyon érdekel, bár látom, hogy a szemöldöke fölött nagyon megmutatkoznak az

öklözés nyomai. Arra viszont, úgy érzem, kötelességem figyelmeztetni, hogy a bokszt, főként, ha profiként űzik, hosszú távú káros hatással van a szervezetre. Ha miniszter volnék, betiltanám az öklövívást, még az amatőr bokszot is. Inkább a törvényes gyilkosság egy fajtájának tartom, mint sportnak. Tiszta, szervezett brutalitás...

– Már megbocsásson! – vágott a szavába Deliliers. – Látott már bokszmeccset?

Fadigati kénytelen volt elismerni, hogy nem látott. Kijelentette, hogy bár orvos, irtózik az erőszaktól és a vértől.

– Hát, ha még sohase látott bokszmeccset, mit beszél? – torkolta le Deliliers. – Ki kérdezte a véleményét?

S miközben Deliliers majdnem kiabált a doktorral, aztán hátat fordítva neki, sokkal nyugodtabban elmagyarázta nekünk, hogy a boksz „ellentétben azal, amit bizonyos hülyék gondolhatnak róla”, inkább lábmunka, az időpont kiválasztása és cselezés, tulajdonképpen főként cselezés, újra láttam Fadigati szemében a belső boldogtalanság képtelen, de félreérthetetlen csillogását.

Közülünk csak Nino Bottecchiari nem rajongott Deliliersért. Nem voltak barátok, bár kölcsönösen becsülték egymást. Ninóval szemben Deliliers érezhetően mérsékelte szokásos „gengszter” pózait. Nino pedig cserébe sokkal kevésbé játszotta meg a professzort.

Egyik reggel Nino és Bianca nem utaztak velünk (úgy rémlik, júniusban történt, a vizsgaidőszakban). A fülkében csak hatan voltunk, valamennyien férfiak.

Elpanaszoltam, hogy kicsit fáj a torkom. Fadigati emlékezett rá, hogy gyerekkoromban, amikor még fejlődőben voltam, többször kellett mandulagyulladásal kezelnie, s rögtön felajánlotta, hogy megnéz.

– No lássuk!

Szemüvegét feltolta a homlokára, megfogta a fejem, és belenézett a torkomba.

– Mondja, hogy ááá! – parancsolt rám hivatalos hangon.

Engedelmeskedtem. Még vizsgálta a torkomat, s közben atyai jóindulattal figyelmeztetett, hogy vigyázzak magamra, óvakodjak a meghűléstől, mert a mandulám „elégge összehúzódott ugyan”, de

továbbra is... „az Achilles-sarkam”, amikor Deliliers hirtelen megszólalt:

– Ne haragudjék, doktor úr. Majd ha végzett, megtenné azt a szívességet, hogy engem is megnéz?

Fadigati megfordult: bizonyára meghökkent a kérestől és attól a szelíd hangtól, amelyen Deliliers a kérést előadta.

– Mit érez? – kérdezte. – Fáj a nyelvés?

Deliliers csak nézett rá kék szemével. Mosolygott, s kivillantotta a metszőfogait.

– Egyáltalán nem a torkomban van a baj – mondta.

– Hát akkor hol?

– Itt – felelt Deliliers, és a nadrágjára mutatott, az ágyéka táján.

Aztán nyugodtan, közömbös hangon, de nem minden büszkeség nélkül elmagyarázta, hogy körülbelül egy hónapja „a Bomporto úti szüzcsekék ajándékának” következményeit sínyli: „igencsak boszszantó, egyáltalán nem tréfadolog”, s emiatt kénytelen volt abbahagyni az edzéseket „is”. Manfredini doktor – tette hozzá – metilénkéekkel és hiperman-

gános öblítéssel kezelte. De a kezelés hosszúra nyúlt, s neki minél hamarabb rendbe kellene jönnie.

– A nőim már panaszkodnak, érti... Tehát, lenne olyan kedves, hogy maga is megvizsgál?

Fadigati visszaült a helyére.

– Kedves barátom, maga jól tudja, hogy nem értek az effajta betegségekhez. Aztán meg Manfredini doktor...

– Ugyan, hagyja már. Ért hozzá, nagyon is ért hozzá! – vigyorgott Deliliers.

– Nem beszélve arról, hogy itt a vonaton... – Folytatta Fadigati, s rémülten a folyosó felé nézett –, itt a vonaton... hogy intézhetnénk el?...

– Ó, hát arra, ha akarja, mindig jó a vécé – vágott vissza máris Deliliers, és csúfondárosan elfintorította az ajkát.

Pillanatnyi csend következett.

Elsőnek Fadigati fakadt harsány nevetésre.

– Hisz maga tréfál!... – kiáltotta. – Hogy lehet mindig tréfálni? Tényleg együgyűnek tart engem!

Aztán egy kicsit oldalt hajolt, és Deliliers térdére ütött.

– Ej, vigyáznia kell! – mondta. – Ha nem vigyáz, egyszer majd nagyon pórul jár.

Ám Deliliers komolyan felelte:

– Inkább maga vigyázzon, hogy ne járjon pórul!

Néhány nap múlva, este hat óra felé a Majaninál kötöttünk ki az Indipendenza úton. Nagy meleg volt. Nino Bottecchiari ajánlotta, hogy fagylaltozunk. Ha nem fagylaltozunk, mondta, nemsokára, az „expresszen” még nagyon meg fogjuk bánni. Akkoriban, a '40-es modernizálás előtt is a Majani volt Bologna egyik legjobb cukrászdája. A hatalmas, félhomályos terem igen magas, sötét mennyezetén egyetlen óriási muranói üveg csillár lógott. Átmérője két-három méter lehetett, alakja rózsához hasonlított. Temérdek nagyon halványan világító, apró, poros lámpa égett rajta.

Alighogy beléptünk, a terem végébe pillantottunk, ahonnan hangos nevetés hallatszott.

Tán húsz fiút láttunk, legtöbbjük sötétkék tréningruhát viselt; ültek vagy álldogáltak, kezükben egy-egy kehely hideg piskótás krém vagy fagylaltos

tölcsér. A legkülönfélébb kiejtéssel: bolognaival, romagnaival, venetóival, marcheivel, toszkással hangoskodtak. Lerítt róluk, hogy az egyetemi hallgatóknak ahhoz a különleges rétegéhez tartoznak, amely sokkal szorgalmasabban látogatja a stadionokat és az uszodákat, mint a tantermeket és a könyvtárakat.

Delilierst kivéve, aki barátságosan integetve már messziről üdvözölt bennünket, a jelenlevők között először nem találtunk más ismerőst. De néhány másodperc múlva, amikor már hozzászóktam a szemünk a helyiség félhomályához, megpillantottuk a csoportban egy idősebb úr alakjának körvonalait is; Deliliers mellett ült, háttal a bejáratnak. Kalappal a fején, kezét botja gombján összekulcsolva üldögélt, és nem fogyasztott semmit. Várt. Mint valami jószívű apa, aki kegyesen fizetett nyughatatlan gyerekei és unokái csapatának egy fagyaltot, s egy kicsit szégyenkezve, csendben várja, míg a kedves kölykök kedvükre kinyalakodják és szopogatják magukat, hogy aztán hazavihesse őket...

Az illető úr természetesen Fadigati doktor volt.